

FORUM
FÖR
FRIVILLIGT
SOCIALT
ARBETE

Sveriges nationella reformprogram 2012

Synpunkter och kommentarer

Forum – Idéburna organisationer med
social inriktning

2012-06-21

Synpunkter Svenska Nationella Reformprogrammet 2012 –
Forum – Idéburna organisationer med social inriktning

Allmänt

Sverige som land har jämfört med många andra länder en bra utgångspunkt. Vi möter redan eller ligger nära många av de målsättningar som EU2020 satt upp. Det betyder dock inte att vi kan slå oss till ro. Det finns stora utmaningar vad gäller alla områden, där politikutveckling, förmågan att ta vara på hela samhällets resurser är viktig.

Vi kommenterar här det i NRP:n som vi anser har mer direkt koppling till det som våra medlemsorganisationer och andra liknande organisationer kan tillföra.

Under avsnittet om makroekonomisk utveckling och politikens inriktning skriver regeringen på s. 11 att arbetsmarknadens ”funktionssätt även fortsättningsvis ska förbättras” och att ”det behövs fler vägar till jobb, särskilt för dem som står längst från arbetsmarknaden”.

Detta är för oss ett centralt tema som återkommer genom hela reformprogrammet. I denna första anmärkning kring detta, vill vi markera att den svenska regeringens starka fokusering på politiska förslag som handlar om arbetsmarknaden, ersättningssystemen, är för smalt för att på allvar kunna adressera de utmaningar som de människor som står längst från arbetsmarknaden möter.

Det finns, hävdar vi och det finns mycket forskning som stödjer detta, något som kallas kumulativt utanförskap. Det handlar om att människor som av en eller annan anledning under en längre tid marginaliserats från samhällets olika arenor, tenderar att få problem av fler slag än de hade från början. När dessa problem ackumuleras kan möjligheten att bryta sig loss från utanförskapet av den enskilde uppfattas som mycket liten.

Åtgärder som att sänka skatten på arbete, att sänka ersättningsnivåer i bidragssystem och därmed öka skillnaden mellan inkomst av arbete och av bidrag, är i dessa fall inte effektiva. Det krävs andra åtgärder som handlar om att komma över eller förbi de verkliga och upplevda hinder som människor har. Flera av dessa åtgärder finns i de miljöer som det civila samhället står för. Men för att kunna göra dem tillgängliga på rätt sätt, krävs dialog på andra sätt än de som hittills genomförts inom ramen för EU2020 och arbetet med att ta fram den politik som återspeglas i det nationella reformprogrammet.

Regeringen har till oss organisationer hävdad att det nationella reformprogrammet bara ska ses som en återrapportering till EU, och att rapporten egentligen är ointressant i arbetet med att beskriva vad som ska göras framöver. Istället är det, säger regeringen, i budgetförhandlingarna där den nationella politiken bestäms som det är

viktigt att delta. Det är där man kan påverka vad som görs för att uppnå de mål som bland annat EU2020 sätter upp.

Därför är det där vi kommer att lägga vår energi den kommande tiden. Och när regeringen på s. 11 också skriver att de i budgeten för 2013 ”avser att fokusera på åtgärder för att få fler i arbete på en inkluderande arbetsmarknad” hoppas vi att de samverkansformer som används blir bredare än hittills, i enlighet med de ambitioner att synkronisera EU och nationell process som anges i den europeiska terminen.

Svensk politik

Ökad sysselsättning bland kvinnor och män och minskat utanförskap

Regeringen skriver på s. 16 att det är ”En stor utmaning att säkerställa att långtidsarbetslösa får det stöd de behöver för att hitta ett arbete och motverka att många blir långtidsarbetslösa”. Vi stödjer den målsättningen. Men vi efterlyser ett bredare synsätt än hittills för att på allvar kunna adressera problemen.

Precis som EU:s ministerråd skrev i sina slutsatser från sitt möte i Luxemburg 3/10 2011 är det frivilliga arbetet viktigt för att kunna nå de målsättningar som formulerats i EU2020. De skrev:

“Volunteering can contribute to the achievement of the "Europe 2020" strategy objectives by supporting social inclusion and learning as well as through activities enhancing employability;”

Vi saknar helt och hållet konkreta förslag eller dialog som handlar om det frivilliga arbetets roll när det gäller att möta EU2020 i Sverige. Inte minst när det gäller att möta det som vi kallar det kumulativa utanförskapet som vi nämnt ovan, är det frivilliga arbetet och civilsamhällets organisationer en resurs som på ett helt annat sätt än hittills bör finnas med i arbetet för att uppnå målsättningarna i EU2020.

Regeringen skriver på s. 21 att ”Sociala företag är också viktiga aktörer i strävan att erbjuda arbetstillfällen som sysselsättning för arbetssökande som står långt från arbetsmarknaden.” Vi upplever att signalen från svenska regeringen i denna fråga dels är dubbla, dels är för svaga. Dubbelheten handlar om att ansvarigt statsråd, Annie Lööf, vid möten i Stockholm hävdar att hon och regeringen står bakom förslaget om socialt företagande, samtidigt som vi får signaler om att det inte är vad den svenska regeringen säger i arbetet i Bryssel. Där upplevs den svenska regeringen som ointresserad och oengagerad av dessa frågor. Vi kan också konstatera att arbetet med att ta fram nya förslag vad gäller socialt företagande inte ges hög prioritet i regeringen. Man har länge utlovat nya förslag men de dröjer. Dessutom så finns ett behov att bredda begreppet ”sociala företag” i Sverige från att enbart inbegripa

arbetsintegrerade sociala företag. Vi har fått signaler från regeringen att det finns stöd för detta. Om så är fallet, måste man inkludera det breda sociala företagandet som aktörer i flera delar i rapporten och inte isolerat som idag.

På s. 22 skriver regeringen att ”Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan har getts i uppdrag att under 2012 vidareutveckla samarbetet med syftet att nå fler sjukskrivna som behöver stöd”. Vi stödjer den ambitionen men konstaterar att det fortfarande kvarstår många problem här. I den tematiska arbetsgruppen för entreprenörskap och företagande som upprättats inom ramen för arbetet med uppföljningen av EU:s socialfondsprojekt i Sverige (där nämna myndigheter samt ett antal andra aktörer ingår), skriver man i sina nio slutrekommendationer:

”1) Egenföretagande för långtidsarbetslösa

Se till att alla långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna och de med ekonomiskt bistånd erbjuds möjligheter att bli företagare. För att göra detta möjligt måste kommuner, och myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Tillväxtverket samverka. Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att se till att en sådan samverkan sker i regioner och kommuner. Övriga myndigheter bör ges i uppdrag att samverka.”

Samarbetet som nämns mellan myndigheterna bör utökas till berörda parter.

På s. 27 skriver regeringen att personer med en komplex problematik kräver samordade rehabiliteringsinsatser från kommunal socialtjänst, hälso och sjukvården, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Det tror vi är riktigt. Men vi är övertygade om att också civilsamhällets organisationer har flera viktiga roller att spela och att dessa bör finnas med i samtalet och samverkan.

På s. 29 skriver regeringen att det vräkningsförebyggande arbetet behöver spridas. Det finns metoder där civilsamhällets organisationer spelat centrala roller för att samordna aktörer som kronofogde, skattemyndigheter, socialtjänst, polis, bostadsbolag och där man kunnat visa resultat i minskat antal vräkta, inte minst barnfamiljer. Socialministern bevittnade en sådan modell vid en konferens 2007 och sa då att detta borde spridas till väsentligt fler. Men här ser vi alltså att detta inte har skett än.

Regeringen skriver också om behovet av bättre integration och minskad främlingsfientlighet, inte minst för att skapa en bättre arbetsmarknad. Det finns forskning som visar att ju mer delaktig en befolkning är i föreningsliv och liknande desto mer öppna och toleranta är de. Vi saknar konsekvenser av den forskningen i hur man satsar offentliga medel.

Utöver detta perspektiv finns också förslaget om socialt företagande, men det skriver vi mer om under kommande rubriker.

Ett innovativt och dynamiskt näringsliv med nya och växande företag

Ett strukturellt problem när det gäller socialt företagande blir synligt genom att detta perspektiv saknas fullständigt i kapitlet där regeringen skriver om innovativt och dynamiskt näringsliv. Det sociala företagandet måste synas i näringspolitiken, inte bara i social och arbetsmarknadspolitik. De sociala företagen måste ges minst lika goda förutsättningar som andra företag. Det kräver att regeringen i sin näringspolitiska utveckling har med det sociala företagandet. Vi vill i detta sammanhang anknyta till den skrivelse som ett antal nationella och regionala aktörer inom civilsamhället/den sociala ekonomin har lämnat som svar på den subsidiaritetsprövning som den svenska riksdagen gjorde kring stöd till mikrokreditgivning och till socialt företagande.

I propositionen om politikområdet det civila samhället anges att det civila samhället har en viktig roll att spela när det gäller sysselsättningsfrågor, men detta synsätt återspeglas alltså inte, menar vi i näringspolitiken och därför syns det inte heller i dessa delar av det nationella reformprogrammet.

Under avsnittet om innovation på s. 39 nämns inte den sociala innovationen överhuvudtaget, trots att EU-kommissionen betonat behovet att stödja just denna typ av innovation är central för tillväxt, sysselsättning och för att möta samhällsutmaningar som t.ex. demografiutvecklingen skapar för välfärd och samhälle. Här vill vi betona den sociala innovationens grundläggande koppling till civilsamhällets organisationer. Det är civilsamhället som i stor del byggt den svenska välfärdsmodellen. Stödet till social innovation inom civilsamhället som ofta utvecklas till ett socialt (eller idéburet) företagande bedömer vi är centralt för att möta samhällsutmaningarna. Det är olyckligt att denna dimension av innovation inte är prioriterad eller ens beaktad i den svenska rapporten. Som vi skrev ovan, krävs det att Annie Lööf, som ansvarigt statsråd på näringsdepartementet nu går från ord till handling. Dvs att lägga större tyngd i arbetet med att skapa näringspolitiska förutsättningar för de sociala företagen och att stödja social innovation inom civilsamhällets organisationer. Bland annat handlar det om finansiering. På s. 42 skriver regeringen att ALMI spelar en viktig roll för kapitalförsörjning för små och medelstora företag. Men temagrupperna entreprenörskap och företagande har poängterat att de kapitalförsörjningssystem som finns nu, inte klarar av att stödja det sociala företagandet.

Finansmarknadsminister Peter Norrman ansvarar för kommunpolitiken i regeringen och har där ett viktigt uppdrag gentemot de svenska kommunerna. Idag är de kommunala näringslivskontoren sällan beredda på att stödja det sociala företagandet. Det krävs en kunskaphöjning och en tydlig breddning av uppdraget för dessa. Vi

skulle gärna se att Norrman tog initiativ till samtal med Sveriges Kommuner och landsting i detta hänseende.

I riktlinjen om den inre marknaden på s. 44 saknas skrivningar om EU-kommissionens ”Initiativ för socialt företagande” (KOM 2011 (682)) som är en av 12 prioriterade åtgärder i EU-Kommissionens ”Akt för den inre marknaden”. EU:s institutioner står starkt bakom denna breda syn af företagandet inom social ekonomi och civilsamhället. Det är förvånande att regeringen inte tar upp denna sektor som speciellt i kristider är en lösning för sysselsättning, tillväxt och inklusion.

Landspecifika rekommendationer

En av rekommendationerna från EU-kommissionen var att ”övervaka och förbättra deltagandet på arbetsmarknaden bland unga och andra svaga grupper”.

EU-kommissionen liksom många andra tunga aktörer ifrågasätter effektiviteten i den centrala åtgärden som den svenska regeringen vidtagit, nämligen att sänka momsen på restaurangbesök.

Vi tror avsevärt mer på att stödja människor att starta företag tillsammans. Det finns många bra affärsidéer, människor med kunskaper och färdigheter som gör dem lämpliga att driva företag. Men av olika orsaker ser de sig kanske inte som företagare och den traditionella formen att starta och driva ett företag kanske inte passar dem. Där kan det sociala företagandet spela en viktig roll. Men då behöver stödet för detta bli mycket mer allmänt än vad det är idag.

Genomförandet av strategin i Sverige

Samråd med intresseorganisationer och civila Sverige

Regeringen försöker på s. 68-69 beskriva bilden av att samrådet med det civila samhället fungerat bra. Det är en bild som inte delas av speciellt många organisationer inom civilsamhället idag.

Det finns behov av en annan typ av samråd och dialog som ger utrymme för kreativitet, fördjupning. Vår övertygelse är att om detta kunde ske så skulle vi sammantaget få ut mer som bidrar till att uppnå målsättningarna i EU2020. Vi skulle vilja föreslå att den kod för ”civil participation” som tagits fram inom Europarådet och godkänts av alla fyra beslutsföra, parlament, regeringar, regioner och kommuner såväl som idéburna organisationer, kan användas som ett verktyg för att förbättra samverkan.

Lokalt och regionalt ägarskap

Det sociala företagandet hade alls icke varit så stort som det är idag om det inte hade varit för Equal och följande socialfondssatsningar i Sverige. Det finns exempel där regioner och kommuner börjar ta tag i de frågor som skapar grunden för ett växande socialt företagande men det är långt från vad som skulle behövas. Vår övertygelse är också att det behövs en tydligare politik från regeringen gentemot den regionala och lokala nivån i dessa frågor.

Detta gäller i ännu högre utsträckning när det gäller det frivilliga arbetets roll i genomförandet av EU2020.

Göran Pettersson

Ludvig Sandberg

Generalsekreterare

Politiskt sakkunnig

Forum – idéburna organisationer med social inriktning

ⁱ Från temagruppen entreprenörskap och entreprenörskaps slutrapport:

1) Egenföretagande för långtidsarbetslösa

Se till att alla långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna och de med ekonomiskt bistånd erbjuds möjligheter att bli företagare. För att göra detta möjligt måste kommuner, och myndigheter som Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Tillväxtverket samverka. Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att se till att en sådan samverkan sker i regioner och kommuner. Övriga myndigheter bör ges i uppdrag att samverka.

Dessutom anser temagruppen att

- Rådgivare och företagsfrämjare bör ges uppdraget samt tid, resurser och kompetens att arbeta med långtidsarbetslösa och långtidssjukskrivna som vill bli företagare.
- Kommunerna bör pröva olika vägar så att företagare i en uppstartsfas kan behålla ekonomiskt bistånd. Kommunerna bör även se över möjligheterna för nyföretagare, som tidigt misslyckas, att snabbt återfå rätten till ekonomiskt bistånd.

Förslag angående företagande inom den sociala sektorn:

2) Öka legitimiteten för arbetsintegrerande sociala företag

Regeringen bör ge Arbetsförmedlingen möjlighet att ge lönebidrag och andra bidrag till anställda som sitter i styrelsen i arbetsintegrerande sociala företag.

- Regeringen bör ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att starta ett arbetsmarknadsprogram för socialt företagande.

Dessutom anser temagruppen att

- Regeringen bör ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att samordna regional och lokal samverkan med andra myndigheter som Försäkringskassan, samt med regioner och kommuner kring arbetsintegrerande sociala företag.
- Regeringen bör utse en interdepartemental arbetsgrupp eller motsvarande med uppgift att samverka kring företagande inom den sociala ekonomin, följa utvecklingen inom EU och genomföra nödvändiga förändringar i olika regelverk för att stödja den sociala ekonomin.

3) Öka möjligheten till finansiering

- Regeringen bör omedelbart, genom riktad finansiering, garantera lika villkor för företagande inom den sociala ekonomin. Detta skulle kunna ske genom en fond/stiftelse, uppdrag till myndighet eller i annan form.
- Kommuner, myndigheter och statliga bolag bör i största möjliga utsträckning betala för arbetsinkluderande tjänster i förskott eller så snabbt som möjligt. Detta gäller särskilt betalning till småföretag och verksamheter inom den sociala ekonomin.

Dessutom anser temagruppen att

Regeringen och andra aktörer, på längre sikt, även bör satsa på kreditgarantier

och andra åtgärder. Detta innebär att staten och kommunerna på olika sätt bör främja konsortier, kreditgarantiföreningar och borgensringar genom finansiellt stöd. Likaså skapa gemensamma mötesplatser och kompetensutveckla den egna personalen.

- Kommunpolitiker bör fortsätta att stödja företagande inom den sociala ekonomin genom hjälp till ”bootstrapping” och andra metoder. Här är det viktigt att olika stöd ges under längre tid.
- Regeringen bör ge Tillväxtverket möjlighet att utöka sin programsatsning på sociala innovationer och affärsutveckling för arbetsintegrerande sociala företag.

4) Skapa fler jobb genom upphandling

- Regering och riksdag bör ändra regelverket så att upphandling utifrån sociala hänsyn inte bara bör utan ska prövas. Om formuleringen bör kvarstå, så ska undantag motiveras skriftligt.

- Upphandlingar ska utformas så att sociala företag och andra småföretag har en möjlighet att delta i anbuden. Här bör möjligheten att använda lagen om valfrihetssystem, LOV, alltid prövas.

Dessutom anser temagruppen att

- Regering, regioner, landsting, kommuner och finansiella samordningsförbund bör formulera policyer och styrdokument om upphandling utifrån sociala hänsyn och kriterier med inriktning mot inkludering i arbetslivet.
- Regering, myndigheter, regioner och kommuner bör utnyttja olika möjligheter att få klargöranden från Europeiska domstolen när det gäller upphandling med sociala hänsyn.
- Offentliga organisationer bör kompetensutveckla upphandlare och anbudsgivare så att dessa klarar av sina uppgifter.

5) Anordna relevant kompetensutveckling

- Regeringen bör driva att myndigheter, regioner och kommuner arbetar för att ledare i olika roller i företag inom den sociala sektorn får relevant kompetensutveckling. Det gäller såväl verksamhetsledare som handledare och arbetsledare.

Dessutom anser temagruppen att

- Regering, partnerskap inom strukturfonderna, regioner, landsting och kommuner bör prioritera och möjliggöra samtidiga satsningar för att starta sociala företag samt mobilisering och kompetensutveckling av berörda aktörer, så kallade ”dubbla strategier”.
- Regeringen, universitetsstyrelser, region- och kommunpolitiker bör se till att kunskap om socialt företagande blir en naturlig del i samhällsvetenskapliga, vård-, hälso- och ekonomiska utbildningar från gymnasienivå upp till högskolenivå. Kunskapen bör även bli en naturlig del i Tillväxtverket.

6) Etablera stödjandestrukturer

- Regeringen bör genom sina myndigheter se till att det finns rådgivare, främjare och stödverksamheter runt om i landet som täcker alla faser i ett företagande. Fortsatt stöd och arbete genom organisationer som Coompanion samt samverkan med olika intresseorganisationer är nödvändigt.

Dessutom anser temagruppen att

- Regeringen, regioner och kommuner bör se till att myndigheter och offentligt finansierade organisationer erbjuder möjligheter för dem som vill starta arbetsintegrerande sociala företag att ”mjukstarta” genom inkubatorstrategier.
- Öka kunskapen hos rådgivare och stödjare om andra rådgivare med mer kunskap om företagande för särskilda målgrupper, inkluderat arbetsintegrerande sociala företag.

7) Samordna utvärdering, uppföljning och validering

- Politiker och tjänstemän bör se till att det på statlig, regional och kommunal nivå sker en ökad samordning av uppföljnings- och utvärderingsmetoder så att det växer fram gemensamma standarder.

Detta ökar möjligheterna för upphandlare, finansiärer och brukare att jämföra olika alternativ. Här har samordningsförbund en viktig uppgift.

- Regeringen och strukturfondspartnerskapen i strukturfonderna bör stödja utvecklingen av arbetssätt och metoder för validering inom ramen för företagande inom den sociala ekonomin.

8) Använd riktlinjer och styrdokument

I dag är olika styrdokument som policyer, program och olika visioner avgörande hjälpmedel för att åstadkomma förändring och styrning.

Det är med hjälp av formuleringar i sådana dokument som man i förvaltningar omvandlar politik till handling. Det är med hjälp av sådana formuleringar som insatser prioriteras

- Politiker och tjänstemän bör se till att formuleringar kring företagande inom den sociala ekonomin och om arbetsintegrerande sociala företag förs in i alla relevanta styrdokument, policyer och program från nationell, regional och lokal nivå.

Dessutom anser temagruppen att

- Ansvariga politiker och tjänstemän bör följa upp mål i policyer och styrdokument med konkreta handlingsplaner där ansvariga, resurser och genomförande slås fast.

9) Öppna för ökad matchning

Ansvariga politiker och tjänstemän bör öppna för en ökad matchning mellan förutsedda kompetens- och arbetskraftsbehov vid tillväxtsatsningar och företag inom den sociala ekonomin för att skapa fler jobb. Detta genom att:

- Politiker och tjänstemän bör införa som villkor att alla myndigheter som ger stöd till tillväxtsatsningar ska analysera hur satsningarna kan gynna långtidsarbetslösa.
- Myndigheter, regioner, kommuner och andra ansvariga för olika kluster, branscher och andra tillväxtsatsningar kartlägger nuvarande och kommande arbetskrafts- och kompetensbehov. Här kan arbetet med de regionala Kompetensplattformarna spela en samordnande roll.

Dessutom anser temagruppen att

- Myndigheter, regioner och kommuner bör utgå från sociala hänsyn i upphandlingar av leverantörer och underleverantörer i samband med större tillväxtsatsningar.
- Lämpliga myndigheter som Svenska ESF-rådet, Arbetsförmedlingen och Tillväxtverket bör medverka till att kompetensutveckla de arbetsintegrerande sociala företagen så att de kan utnyttja regionala tillväxtsatsningar.